ESITATUD: valitsuskabineti nõupidamisele

ESITAJA: välisminister

ESITAMISE AEG: kuupäev digiallkirjas

TEEMA: Ukraina ülesehituse ja humanitaarse abistamise põhimõtted 2.0

1. SISUKOKKUVÕTE:

Tegemist on 2022. aastal heaks kiidetud põhimõtete uuendamisega. Üldpõhimõtted jäävad valdavalt samaks – keskendume kahepoolsele koostööle, Eesti fookusregioon Ukraina ülesehitamisel on Žõtomõr, pakume kaasavaid ja jätkusuutlikke taastamis- ja reformiprojekte, toetame Ukrainat teel ELi liikmesriigiks. Varasemast tugevamalt on sisse toodud digi- ja küberteemad, samuti ettevõtlussektori huvi Ukrainaga koostöö vastu sh ülesehitustegevustes. Uue elemendina panustame Ukraina ülesehitusse läbi rahvusvaheliste organisatsioonide.

2. UKRAINA ÜLESEHITUSE JA HUMANITAARSE ABISTAMISE PÕHIMÕTTED

Ukraina on Eesti arengukoostöö ja äridiplomaatia prioriteetriik. Ukraina ülesehitus on muutunud Eesti Ukraina-suunalise poliitika keskseks sambaks, mille tähtsus kasvab märkimisväärselt pärast sõja lõppu ja Ukraina võitu. Ukraina ülesehitus saab olema ressursimahukas ja pikaajaline - Maailmapanga hinnangul[1] vajab Ukraina vähemalt 411 miljardit USD järgneva 10 aasta jooksul. Samas on tegemist ka võimalusterohke protsessiga. Oma praktilise panuse ja mõju suurendamiseks, on Eesti kaasunud Ukraina ülesehitamisse esimeste seas konkreetsete põhimõtete ja selge tegevuskava alusel.

Eesmärk

Ukraina ülesehitamine on aastakümnete suurima majandusliku potentsiaaliga projekt, milles tõhus osalemine mõjutab ka Eesti majanduse edukust. Ukraina arenemine demokraatlikuks õigusriigiks määrab tulevikus Euroopa, sealhulgas Eesti, julgeolekukeskkonna, millest tulenevalt on Eesti eesmärgiks ülesehituse protsessi võimalikult palju mõjutada ja sellesse kaasuda nii kahepoolselt kui ka rahvusvahelistes formaatides.

Põhimõtted

Lähtume oma tegevustes võimalusest kaasata Eesti arengukoostöö projektide ellu viimiseks teiste rahvusvaheliste doonorite rahastust ning anda võimalus Ukraina ülesehituses osaleda kõikidel Eesti huvipooltel (nt ettevõtjad, kolmas sektor, riigisektor).

Ülesehituses:

1. Eesti lähtub Ukraina ülesehitamisel Ukraina vajadustest, ootustest, reformi- ja arengukavadest, plaanidest ja prioriteetidest. See tagab selle, et rahuldatakse tegelikke vajadusi, Ukrainas võimendub Eesti poolt tehtu ja meie tegevus on mõjukas, nähtav ja eristuv.

[1] https://documents1.worldbank.org/curated/en/099184503212328877/pdf/P1801740d1177f03c0ab180057556615497.pdf

2. Eesti on Ukraina ülesehitamisel üheks eestvedajaks isegi jätkuva sõja oludes. Eesti näitab eeskuju ning ärgitab ülesehitamisel tegutsema teisi riike ja rahvusvahelisi doonoreid.
3. Ukraina ülesehitamine on laiapindne protsess, kuhu kaasatakse Eesti kõik huvipooled, nii avalik-, era- kui ka kolmas sektor.
4. Eesti ülesehitusprojektid Ukrainas aitavad suurendada Ukraina vastupanuvõimet ning tagavad seeläbi Ukraina ühiskonna turvalisuse ja julgeoleku. Eesti töö nii kahepoolselt kui ka rahvusvahelisel tasandil aitab luua eeldused Ukraina liitumiseks Euroopa Liiduga ja NATO-ga.
5. Eesti ülesehitustegevused soodustavad Eesti ettevõtete Ukraina turule pääsemist ja seal tegutsemist.
6. Eesti arengukoostöö Ukrainas tähtsustab kõige haavatavamate ühiskonnagruppide toetamist; on suunatud innovatiivsetele lahendustele; soodustab kodanikuühiskonna kaasatust; toetab võrdõiguslikkust ning sellel on pikaajaline mõju. Eesti kasutab võimalikult palju ära oma ekspertiisi valdkondades nagu digiareng ja küberjulgeolek.
7. Kahepoolselt teostatavate projektide puhul eelistame võimalusi kaasata täiendavaid partnereid.
8. Mitmepoolsete projektide (näiteks koostöö teiste riikide, doonorite või rahvusvaheliste finantsinstitutsioonidega) puhul peame silmas Ukraina vajadusi, Eesti prioriteete ning tähtsustame võimaluste loomist Eesti partnerite (sh ettevõtete) osalemiseks rahvusvahelistes Ukraina üleseehitamise programmides
9. Peame oluliseks, et Eestil kui ühel panustajal, oleks võimalus kaasuda Ukraina ülesehituse rahvusvahelistesse otsustusprotsessidesse.
10. Eesti seisab selle eest, et Ukraina ülesehitamise moraalne ja majanduslik kohustus lasub agressorriigil Venemaal ning, et riiklike ja rahvusvaheliste kohtuotsustega agressiooni kurjategijatelt (Vene riigi, tippametnike ja nendega seotud ettevõttete ja organisatsioonide) konfiskeeritud vara kasutatakse Ukraina ülesehituses.

<u>Humanitaarabi andmisel:</u>

1. Eesti jätkab Ukraina abistamist lähtudes humanitaarabi andmise aluspõhimõtetest. Eesti antav humanitaarabi on suunatud sõjas enimkannatanud inimestele ja regioonidele. Humanitaarabi andmine toimub läbi strateegiliste partnerite ja rahvusvaheliste organisatsioonide.

<u>Põhitegevused</u>

1. Ülesehituses keskendub Eesti eeskätt Žõtomõri oblastile, pidades silmas, et meie regionaalsete projektide kogemused ja oskusteave on ülekantavad ja kopeeritavad kogu Ukrainas. Riigiülest lähenemist nõudvates valdkondades (näiteks haridus, digi, tervishoid) teeme tihedat koostööd Ukraina valitsusega.
2. Eesti ei keskendu üksnes füüsilisele taastamisele, vaid sellega kaasnevatele laiemat mõju omavatele programmidele, näiteks personali koolitusele ja innovaatiliste lahenduste tutvustamisele.
3. Eesti toetab Ukrainat Euroopa Liiduga liitumise teel, milleks aitame koolitada nende ametkondade esindajaid, kes osalevad liitumiskõnelustes ning lähtume ülesehituses Euroopa Liidu normidest.
4. Toetame Ukraina majanduse stabiliseerimist ja moderniseerimist (sh digi-rohepööret)mh oleme valmis toetama Ukraina reformikava (nn. Ukraina plaani) digiosa ellu viimist. Avalike teenuste ja erasektori digiteerimises rakendame Eesti reformikogemusi ja digilahendusi.

5. Jätkub koostöö digiteerimise- ja küberturvalisuse-, energeetika-, hariduse- ning meedia sh strateegilise kommunikatsiooni valdkondades. Eesti jätkab juhtrolli täitmist küberalase abi andmisel võimendades selle läbi asjaomaste doonorite tegevust. Eesti toetab Ukrainat ärikeskkonna arendamisel.
6. Eesti pakub esimeste seas ülesehitusprojektide iduidee ja –rahastusvõimaluse ning võimendab oma projekte läbi teiste doonorite aktiivse kaasamise. Eesti projektide oskusteavet on võimalik teisi doonoreid kaasates kas laiendada kohapeal (jätkuprojektid) või kasutada pilootprojektides testitud lahendusi kõikjal Ukrainas
7. Teeme koostööd teiste Ukrainas aktiivsete sarnaselt mõtlevate doonoritega, rahvusvaheliste finantsorganisatsioonide ning rahvusvaheliste organisatsioonidega. Eelistame kesk- ja pikaajalisi programme.
8. Eesti on Ukraina ülesehituse küsimustes proaktiivne. Töötame selle nimel, et suurendada oma panust ja osalust neis rahvusvahelisest organisatsioonides ja finantsinstitutsioonides, mille tegevus Ukraina ülesehitamises on tõhus, kiire, makromajandust stabiliseeruv ja võimaldab meie panust võimendada.
9. Osaleme aktiivselt strateegilistes protsessides, näiteks toetame Ukraina lõimumist EL-ga ja NATO-ga. Samuti toetame sõjakurjategijate vastutusele võtmist, millel on otsene mõju ja seos Ukraina ülesehitusega.
10. Eesti kaasub aktiivselt rahvusvaheliste Ukraina ülesehituskonverentside korraldamisse.

UKRAINA ÜLESEHITUSE TEGEVUSKAVA

1. Sissejuhatus ning seos ülesehituse ja humanitaarse abistamise põhimõtetega

Tegevuskava moodustab lahutamatu osa Ukraina ülesehituse ja humanitaarse abistamise põhimõtetest ning kõiki tegevusi teostatakse neist lähtuvalt

2. Ukraina toetamise eelarve 2024-2027 lähtudes riigieelarve strateegiast

Vabariigi valitsus on eraldanud riigieelarve strateegia kaudu Ukraina toetuseks perioodil 2024-2027 järgnevad summad (osad eraldatakse vajadusel):

- 56 miljonit eurot arengukoostööks, humanitaarabiks ning muudeks Ukrainat toetavateks tegevusteks (karistamatus, sanktsioonide kehtestamine jne) välisministeeriumi kaudu;
- 57 miljonit eurot finantseerimistehinguteks, kapitalitõusudeks, garantiide rakenduskuludeks ning täiendavateks EL makseteks;
- 25 miljonit eurot ettevõtjate ettevõtlusriskide vähendamiseks koostööks Ukrainaga Majandus ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse kaudu.

Kokku on Eestil valmisolek aastatel 2024-2027 toetada Ukrainat **138 miljoni euroga**.

3. Fookusregioon Žõtomõri toetamine

Kujundame Žõtomõri oblasti Eesti oskusteabe ja kogemuste näidisregiooniks, kus on võimalik demonstreerida valdkondade vahelist sidusust haarates igasse projekti võimalikult palju prioriteetvaldkondi (näiteks haridusobjektide ehitusel lisada parimad digi ning hariduse praktikad).

4. Eesti fookusvaldkonnad

4.1 Tervishoiusektori kaasajastamine

Panustame Ukraina tervishoiusektori taastamisse, seda nii füüsilise taristu, tehnoloogia kui ka digitaliseerimise valdkodades. Jagame Eesti kogemusi rehabilitatsiooni valdkonnas, loome võimalusi Eesti meditsiinisektorile osaluseks Ukraina vastava sektori reformimisel ja arendamisel.

4.2. Ukraina digi- ja küberkerksuse arendamine

Panustame Ukrainas tõhusa digiühiskonna loomisesse, mille saavutamisel on kasutatud Eesti riigi- ja erasektori kogemusi ja koostööd. Tugev digiühiskond aitab omakorda kaasa korruptsioonivastasele võitlusele Ukrainas. Jätkame kahepoolset koostööd ja kaasume Ukraina plaani digivaldkonna reformide ellu viimisel. Kaasame erasektorit läbi Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liidu ning julgustame Eesti IT ettevõtteid Ukraina hangetel osalema ja toetame kohalike partnerite leidmisel

4.3. Eesti ehitussektori, eriti puit- ja moodulmajade valdkonna kogemuse rakendamine ja võimaluste pakkumine

Ukraina hoonete taastamine ja ülesehitus toimub EL normidele vastavalt ja keskkonnasäästlikult, kasutades parimaid Eesti praktikaid ning Eestis kasutusel välja töötatud ja kasutusel olevaid kaasaegseid tehnoloogiad. Kujundame Žõtomõri regioonist Eesti ehituse näidispiirkonna, kus on võimalik tutvuda erinevate lahendustega. Aitame kaasa Ukraina ehitussektori arengule tutvustades uusi ehituslahendusi (sh puitmoodulmajad) ning kaasame roheenergia sektori.

4.4. Ukraina haridusmaastiku kujundamine sh haridustehnoloogia sektori toel

Toetame Eesti haridussektori parimate praktikate ning lahenduste kasutuselevõttu Ukraina haridussektoris. Eesti ja Ukraina vahel toimib strateegiline haridusdialoog. Eesti keskendub eeskätt alushariduse, põhihariduse ja kõrgharidusele reformide toetamisele ning koostöös teiste doonoritega kutsehariduse reformi toetamisele.

4.5. Ukraina kaitsevõime arendamine sh kasutades Eesti kaitsetööstussektori arendusi ja tehnoloogiaid

Eesti on Ukraina kaitsevõime arendamisel oluline partner nii sõja ajal kui ka pärast seda. Eesti saab kasutada oma tehnoloogiate arendamisel Ukraina kogemusi ja vastupidi. Kaasame Eesti kaitsetööstuse klastrit kõikidesse Ukraina kaitsetööstust puudutavatesse aruteludesse ja üritustesse. Tutvustame proaktiivselt Eesti kaitsetööstuse lahendusi Ukrainas ja vahendame suhtlust kaitsetööstuse ettevõtete ja Ukraina vastavate ametkondade vahel. Toetame kaitsetööstuse innovatsiooniliste lahenduste viimist Ukrainasse.

5. Tegevused

Kõikide fookusvaldkondade toetamisel:

- Võimendame arengukoostöö tegevustega Eesti kogemusi ning loome eeldusi Eesti huvipooltele (era-, riigi- ja kolmas sektor) osalemiseks rahvusvahelistes ülesehitustegevustes;
- Loome võimalusi partnerlussuhetes teiste doonoritega Eesti kogemuste võimendamiseks;
- Aitame kaasa võimaluste loomisele Eesti ettevõtetele osalemaks rahvusvahelistes ülesehitusalgatustes, sh rahvusvaheliste finantsinstitutsioonide kaudu;
- Kasutame olemasolevaid võimalusi Eesti kogemuste võimendamiseks teiste doonorite ja partnerite kaudu, näiteks kübervaldkonnas Tallinna mehhanism, hariduses Maailmapanga Rahvusvaheline Hariduspartnerlus, samuti rahvusvahelised ülesehituskonverentsid ja ärifoorumid.
- Osaleme EL algatustes ja rahastustes, kasutades mh TAIEX, twinning, Global Gateway, EIB Ukraina usaldusfondi (EU4U) ja loodava Ukraina rahastu võimalusi;
- Osaleme kaalutletult rahvusvahelistes Ukraina ülesehitusega seotud algatuses nt Maailmapanga Ukraina ülesehitusinitsiatiividesse kaasumine riigigarantiiga;
- Toetame ja koolitame Eesti ettevõtjaid ja kolmandat sektorit ülesehitusvõimalustes osalemiseks;
- Loome Eesti ettevõtjate toetuseks mõeldud ekspordilaenu mehhanismi ja leiame lahendus riski edasikindlustamiseks.

ETTEPANEK VALITSUSE OTSUSEKS:

1. Võtta välisministri esitatud informatsiooni teadmiseks.
2. Kiita heaks esitatud uuendatud Ukraina ülesehitamise ja humanitaarabistamise põhimõtted.

KOOSTAJAD:

Mariin Ratnik
Välisministeeriumi arengu koostöö ja majandusküsimuste asekantsler
mariin.ratnik@mfa.ee

Kairi Saar-Isop
Välisministeeriumi arengukoostöö ja humanitaarabi osakonna peadirektor
kairi.saar-isop@mfa.ee